

ASHYOVIY DALILLAR TURLARI VA TEKSHIRISHNING ZAMONAVIY USULLARI

Toshboyev Feruz Nizomiddinovich

*Samarqand davlat tibbiyot universiteti toksikologik va
farmatsevtik kimyo kafedrasi assisenti*

Mo'minboyev Diyorbek Jasurbek o'g'li

*Samarqand davlat tibbiyot universiteti Farmatsiya fakulteti
4-kurs talabasi*

Sanjar Abduxalilov Abduhayot o'g'li

*Samarqand davlat tibbiyot universiteti Farmatsiya fakulteti
4-kurs talabasi*

Annotatsiya Ashyoviy dalillar — bu tibbiyot va sud-tibbiyot amaliyotlarida muhim o‘rin tutadigan jismoniy ob'ektlar yoki moddalar. Ushbu dalillar jinoyat joyidan yoki bemor tanasidan olinib, ularni tahlil qilish orqali voqealar haqida aniq ma'lumotlar olish mumkin. Sud-tibbiyot sohasida ashoviy dalillarning ahamiyati nihoyatda katta bo‘lib, ular jinoyat jarayonlarini to‘g‘ri tushinishda va adolatni ta‘minlashda yordam beradi. Zamonaviy texnologiyalar va ilmiy yondashuvlar yordamida bu dalillarni aniqlik bilan tekshirish imkoniyati ortmoqda. Bu maqola ashoviy dalillarning asosiy turlari va ularni tekshirishda qo‘llaniladigan zamonaviy usullar haqida batafsil ma‘lumot beradi.

Tayanch iboralar: Mikroskopiya, Spektroskopiya, Polymerase Chain Reaction (PCR) Texnologiyasi, Mass-Spektrometriya.

Ishning vazifasi: Ushbu ishning asosiy vazifasi ashoviy dalillar va ularning zamonaviy usullar bilan tekshirilishi haqida batafsil ma'lumot berishdan iborat. Bu doirada quyidagi masalalar o‘rganiladi: Ashoviy dalillarning turlari va ularning tibbiyot va sud jarayonlaridagi o‘rni va ahamiyatini aniqlash. Zamonaviy texnologiyalarning ashoviy dalillarni tekshirishda qanday qo‘llanilishi, ularning ilmiy asoslari va amaliyotdagi samaradorligini tahlil qilish. Biologik, kimyoviy va fizik dalillarni aniqlash va tahlil qilishda qo‘llaniladigan eng yangi texnologiyalarni o‘rganish. Ashoviy dalillarni tekshirishda aniqlik, tezkorlik va ishonchlilikni ta‘minlash uchun qo‘llaniladigan zamonaviy usullarni o‘rganish va baholash. Tibbiyot va sud-tibbiyot sohasidagi tadqiqotlarda ashoviy dalillarni qo‘llash imkoniyatlarini o‘rganish va ularning huquqni muhofaza qilish jarayonlaridagi ahamiyatini yoritish.

Material va uslublar:

ASHYOVIY DALILLAR TURLARI

Ashoviy dalillar sud-tibbiyotda va boshqa tibbiyot sohalarida keng qo‘llaniladi. Ular bir necha asosiy turlarga ajratiladi:

Биологик dalillar

Biologik dalillar odatda inson yoki hayvon organizmidan olinadigan namunalardan iborat bo'ladi. Bu dalillar quyidagi ob'ektlarni o'z ichiga oladi:

Qon: Eng muhim biologik dalillardan biri hisoblanadi. Qon orqali jinoyatchi shaxsni aniqlash, u qanday holatda bo'lganini bilish va jarohatlar bilan bog'liq ma'lumotlar olish mumkin. DNK tahlili bilan bir qatorda, qonning kimyoviy tarkibini tahlil qilish ham biologik dalillarni chuqurroq o'rganishda muhim ahamiyatga ega.

Soch va tuk: Sochlar yoki tuklar orqali ham shaxsiy identifikatsiya qilish mumkin. Soch tarkibi, rangi va uning mikrostrukturasini o'rganish orqali u qaysi shaxsga tegishli ekanligi aniq bo'lishi mumkin.

Teri hujayralari va tirnoq: Tana yuzasidan olingan teri hujayralari yoki tirnoqlar orqali ham ko'plab biologik ma'lumotlar olish mumkin. Bu dalillar asosan DNK tahlili bilan birga ishlatiladi.

Kimyoviy dalillar

Kimyoviy dalillar asosan organizmdan olingan moddalar yoki tanaga kiritilgan kimyoviy vositalardan iborat bo'ladi. Bu turdagi dalillar quyidagi misollarni o'z ichiga oladi:

Dorilar va toksik moddalar: Organizmga kirgan kimyoviy moddalar, xususan zaharlar, giyohvand moddalar yoki dorilar tekshiriladi. Sud-tibbiyotda bu moddalar orqali qotillik, zaharlanish yoki dorilar bilan noto'g'ri muomala qilish holatlari aniqlanadi.

Alkogol va narkotik moddalar: Spirtli ichimliklar yoki giyohvand moddalar iste'moli ham kimyoviy dalillarga kiradi va ular qon, siydik yoki boshqa tana suyuqliklari yordamida aniqlanadi.

Fizik dalillar

Fizik dalillar insonning jismoniy harakatlari yoki faoliyatlari natijasida yuzaga kelgan izlar yoki ob'ektlarni o'z ichiga oladi:

Izlar va bo'yoqlar: Jinoyat joyida qolgan oyoq izlari, kiyimdagi dog'lar yoki qurolning yuzasida qolgan bo'yoqlar fizik dalillar sifatida qabul qilinadi.

Qurol va boshqa ashyolar: Jinoyatlarda foydalanilgan qurollar yoki boshqa narsalar fizik dalillar sifatida muhim o'rin tutadi.

Zamonaviy tekshirish usullari

Ashyoviy dalillarni tahlil qilishda qo'llaniladigan zamonaviy texnologiyalar sud-tibbiyot ekspertlarining ilmiy xulosalarini aniq va samarali qilish imkonini beradi. Quyida ashvoviy dalillarni tekshirishda keng qo'llaniladigan usullar haqida so'z yuritiladi:

DNK TAHLILI

DNK tahlili bugungi kunda sud-tibbiyotda eng muhim tekshirish usullaridan biri hisoblanadi. Har bir insonning DNKsi unikaligi tufayli, biologik namunalar orqali

jinoyatga aloqador shaxslarni aniqlash imkoniyati yaratilgan. Ushbu tahlil uchun insonning qon, soch, teri hujayralari yoki tirnoqlari kabi biologik materiallaridan foydalaniladi. DNK tahlilining zamonaviy texnikalari, masalan, Polymerase Chain Reaction (PCR) texnologiyasi yordamida juda kam miqdordagi DNK namunalari ham ko'paytirish va tahlil qilish imkoniyatiga ega.

MASS-SPEKTROMETRIYA

Mass-spektrometriya kimyoviy moddalarni aniqlash va ularning massasini o'lchash imkonini beruvchi zamonaviy usullardan biri. Bu texnologiya dorilar, zaharlar va boshqa kimyoviy moddalarning molekulyar tarkibini aniq belgilashda qo'llaniladi. Sud-tibbiyot va toksikologiya sohasida keng qo'llanadigan mass-spektrometriya yordamida inson organizmida mavjud bo'lgan zararli moddalar aniqlanadi va ularning miqdori o'lchanadi.

Микроскопиya

Микроскопийadan ko'pincha hujayralar, to'qimalar yoki boshqa biologik namunalarni chuqur o'rganishda foydalaniladi. Ushbu texnologiya asosan sud-tibbiyotda shikastlangan to'qimalar yoki o'simtalarni tekshirishda qo'llaniladi. Zamonaviy mikroskopiya usullari, masalan, elektron mikroskopiya, hujayra va moddalarni molekulyar darajada o'rganish imkonini beradi, bu esa dalillarni yanada chuqurroq tahlil qilishga imkon yaratadi.

Spektroskopiya

Spektroskopiya turli materiallar tomonidan yutilgan yoki tarqalgan yorug'lik to'lqinlarini o'rganish usuli hisoblanadi. Bu texnologiya orqali kimyoviy moddalarning spektral xarakteristikalari aniqlanib, ular tarkibi va tuzilishi haqida aniq ma'lumotlar olish mumkin. Spektroskopiya tibbiyotda dorilarning sifatini tekshirishda ham keng qo'llaniladi.

Тиббиyotdagi qo'llanilishi

Ashyoviy dalillar tibbiyotda keng qo'llaniladi, ayniqsa sud-tibbiyot sohasida. Ulardan foydalanish orqali sud jarayonlarida haqiqatni aniqlash va jinoyatchilarni adolatga tortish osonlashadi. Shuningdek, klinik tibbiyotda ham ashvoviy dalillar kasalliklarni aniqlash va davolash jarayonida muhim o'rin tutadi.

1. Sud-tibbiyotda: Tibbiy ekspertizalar jinoyatlarni tekshirish va sud jarayonlari uchun dalillar to'plashda muhim ahamiyatga ega. Bu jarayonda biologik, kimyoviy va fizik dalillar tekshiriladi va tahlillar orqali to'g'ri xulosalar chiqariladi.

2. Klinik tibbiyotda: Ashyoviy dalillar orqali kasalliklarni aniqlash va ularni davolash uchun samarali usullar ishlab chiqiladi. Zamonaviy tibbiyot texnologiyalari, masalan, DNK tahlili, gen terapiyasi va molekulyar biologiya, kasalliklarni barvaqt aniqlash va davolashda katta ahamiyatga ega.

Xulosa: Ashyoviy dalillar va ularni tahlil qilishda qo'llaniladigan zamonaviy usullar sud-tibbiyot va klinik tibbiyot sohasida katta yutuqlarga olib keldi. DNK tahlili,

mass-spektrometriya, mikroskopiya va spektroskopiya kabi texnologiyalar dalillarni aniq va samarali tahlil qilishda muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu texnologiyalar yordamida sud jarayonlarida adolatni ta'minlash va tibbiyotda bemorlar hayotini saqlashda katta yordam ko'rsatilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Nizomiddinovich T. F. et al. EXPERIMENTAL MYOCARDIAL INFARCTION LDH BILAN CORRECTION OF NATHIJALARI: Yangi O'zbekiston taraqqiyotida tadqiqotlarni o'rni va rivojlanish omillari //Yangi O'zbekiston taraqqiyotida tadqiqotlarni o'rni va rivojlanish omillari. – 2024. – T. 6. – №. 1. – С. 63-68.
2. Nizomiddinovich T. F. et al. QON TOMIR KASALIKLARIDA ENOSNING O'RNI: Yangi O'zbekiston taraqqiyotida tadqiqotlarni o'rni va rivojlanish omillari //Yangi O'zbekiston taraqqiyotida tadqiqotlarni o'rni va rivojlanish omillari. – 2024. – T. 6. – №. 1. – С. 56-62.
3. Sh, Xushnazarov Z., L. Kenjayeva, and F. N. Toshboyev. "PIRRILO [2, 3-D] PIRIMIDINLARNING BIOLOGIK FAOLLIGI." *TADQIQOTLAR. UZ* 39.5 (2024): 30-35.
4. Sh X. Z., Toshboyev F. N., Izatullayev S. A. PIRIMIDIN HALQASI ISHTIROKIDA SINTEZ VA PIRIMIDINNING BIOLOGIK FAOLLIGI //TADQIQOTLAR. UZ. – 2024. – T. 38. – №. 5. – С. 28-34.
5. Toshboyev F. N., Tashanov O. S., Izatullayev S. A. Oziqa tarkibidagi spirtlarni oksidlanish jarayonini matematik modilashtirish orqali xisoblash //golden brain. – 2023. – T. 1. – №. 28. – С. 117-120.
6. Toshboyev F. N., Iskandar o'g'li M. S., Fayzullo o'g'li S. S. XITOZAN VA SUT ZARDOBI BILAN OZIQLANTIRILGAN BROYLER JO'JALARINING BOKIMYOVIY KO'RSATKICHLARI //Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi. – 2024. – T. 14. – №. 1. – С. 78-80.
7. Toshboyev F. N. et al. SELECTIVITY OF YKS CATALYZATION IN THE SYNTHESIS OF VINYL ACETATE FROM ETHYLENE AND ACETIC ACID //World of Scientific news in Science. – 2023. – T. 1. – №. 2. – С. 31-35.
8. Nizomiddinovich T. F., Abdimannonovich I. S., Zoirovich A. J. Of organic substances by thin layer chromatographic method //Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi. – 2024. – T. 14. – №. 1. – С. 70-72.
9. Toshboyev F. N., Bobokulova S. A., Suyunova M. O. Synthesis of vinyl acetate from acetylene with the participation of a nanocatalyst and study of its kinetics //World of Scientific news in Science. – 2024. – T. 2. – №. 2. – С. 11-18.
10. Тошбоев Ф. Н., Ахмадов Д. З., Эшанкулов З. А. Динамика нитрергической системы при гиперхолестеринемии //Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi. – 2024. – T. 14. – №. 1. – С. 73-77.

11. Baykulov A. K., Toshboyev F. N., Akhmadov J. Z. **BIOCHEMICAL AND PHYSIOLOGICAL CHANGES IN PARASITE PARAMETERS IN THE HOST-PARASITE RELATIONSHIP** //Modern Scientific Research International Scientific Journal. – 2024. – Т. 2. – №. 1. – С. 257-262.
12. Xudoyberdiyev I. I. et al. **Etilen va sirka kislotadan vinilasetat olinishi jarayonining fizik-kimyoviy asoslari** //Zamonaviy fan va ta'lim yangiliklari xalqaro ilmiy jurnal. – 2023. – Т. 1. – №. 5. – С. 59-62.
13. Toshboyev F. N., Akhmadov J. Z., Eshonqulov Z. A. **ETHYLENE OXYACETYLATION REACTION KINETICS LEARN** //Modern Scientific Research International Scientific Journal. – 2024. – Т. 2. – №. 1. – С. 253-256.
14. Тошбоев Ф. Н., Анваров Т. О., Изатуллаев С. А. **ОПРЕДЕЛЕНИЕ PH СРЕДЫ ЛЕКАРСТВЕННЫХ ВЕЩЕСТВ ПОТЕНЦИОМЕТРИЧЕСКИМ МЕТОДОМ** //World of Scientific news in Science. – 2023. – Т. 1. – №. 1. – С. 166-169.
15. **Baxodirovich S. S., Nizomiddinovich T. F., Ergashboevna E. M. GAZ ARALASHMALARINI NAZORAT QILISHNING TERMOKATALITIK USULI** //Journal of Universal Science Research. – 2024. – Т. 2. – №. 2. – С. 276-281.
16. Байкулов А. К., Муртазаева Н. К., Тошбоев Ф. Н. **ДИНАМИКА ВЛИЯНИЯ ЛАКТАТДЕГИДРОГЕНАЗЫ ПРИ ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНОМ ИНФАРКТЕ МИОКАРДА** //World of Scientific news in Science. – 2024. – Т. 2. – №. 3. – С. 244-251.